

вважає Геракліт те, що ми іменуємо поняттям людська гідність чи чеснота (arete). Зрештою, ніщо інше не може так окреслити духовну вищість людини, як її розум, мислення бо, «розміркування і є великою доблестю», засвідчує ефеський мислитель.

Святослав Вишинський

Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України, Київ

ІЄРАРХІЧНЕ СПІВВІДНОШЕННЯ ЗНАННЯ І ДІЇ В ІНТЕГРАЛЬНОМУ ТРАДИЦІОНАЛІЗМІ

Школа інтегрального традиціоналізму в особі Рене Генона та його послідовників, сформувавши основні засади фундаментальної критики модерну, на противагу суб'єктивним пошукам Сучасності протиставляють догматичні принципи Традиції. Повертаючись у своїх рефлексіях до ідеї абсолютного духовного авторитету та абсолютного духовного знання як основи всього відносного, до якого вони зараховують і сферу людського буття, мислителі-традиціоналісти, виходячи з установленної ними світоглядкової ієрархії, заявляють і про необхідність належного підпорядкування нижчого – вищому, матеріального – духовному, діяльнісного – споглядальному. Проводячи певну межу між сферою метафізики і сферою онтології (між областю незмінних ідей-принципів і змінним феноменальним світом становлення [2, с. 367]), традиціоналісти відповідно розмежовують сфери чистого знання і дії, що ми можемо порівняти з класичним розрізненням «ідеального» і «матеріального», однак на більш тонкому рівні, заснованому на принципі єдності та ієрархії. Розцінюючи тяжіння до споглядання як рису східної цивілізації (і взагалі традиційної цивілізації як такої), Рене Генон у своїй праці «Криза сучасного світу» в тій же мірі розглядає західну цивілізацію як домінантно «діяльнісну», спрямовану на активне перетворення світу, його освоєння та пристосування до своїх потреб: «Актуальна суперечність між Сходом і Заходом засновується на тому, що Схід стверджує безумовну перевагу умогляду над дією, а сучасний Захід, навпаки, перевагу дії над умоглядом» [1, с. 44]. Навіть теоретичне знання західної науки, як він відзначає, має практичну утилітарну підоснову, котра в цьому сенсі виступає головним рушієм наукового розвитку. Така зорієнтованість у зовнішній світ, в область емпірики, на противагу духовній самозосередженості Сходу, фактично розглядається традиціоналістами як головна риса Заходу, із якою пов'язана сама суть таких понять як «прогрес» і «розвиток», і з вірою в які ототожнюється саме західна цивілізаційна парадигма (парадигма Сучасності). Відмінність у пріоритетах, характерна при співставленні статичного Сходу і динамічного Заходу, таким чином закономірно розцінюється Рене Геноном як відмінність між традиційним

та контртрадиційним. Не відмовляючи сфері дії в її значимості на відповідному їй онтологічному рівні, Рене Генон тут, як і в порівнянні сакрального та профанного, розглядає контртрадиційне як таке, що спотворює визначальні ієрархічні пропорції [1, с. 41].

Вслід за традиційною міфологічною парадигмою інтегральний традиціоналізм строго розставляє акценти у сфері гносеології, засновуючи свої критерії на відповідному ієрархічному баченні онтології: пізнання вищих принципів являє себе вищим по значимості та універсальності стосовно пізнання дії в області становлення, рівно як і провадження самої дії у сфері людського буття. Говорячи про умогляд та дію, в «Кризі сучасного світу» Рене Генон наголошує: «Чи не слід ... установити між ними відношення ієрархічної підпорядкованості, а не просто взаємозв'язку?» [1, с. 41]. Тут же Рене Генон підкреслює фіктивність протиставлення цих сфер як антагоністичних, виходячи з ідеї цілісності буття, що знімає класичну філософську проблему ідеального (трансцендентного) та матеріального, загострену Фрідріхом Ніцше та Мартіном Гайдеггером, і таким чином органічно пов'язуючи їх як різноякісні прояви Єдиного: «Кожна з цих точок зору правомірна в певних границях і відповідає певному рівню реальності, хоча не всі вони наділені рівною значимістю» [1, с. 41]. Відповідно, як і в класичній гегелівській ідеї розгортання історії як проекту Світового Духу, сфера становлення в традиціоналізмі виступає реалізацію потенційних можливостей, закладених у вищих метафізичних принципах. Дія, таким чином – центробіжна, космологічна, і відповідає периферійній орієнтації, тобто пов'язана з проявом та актуалізацією Першопринципу від вищого, «ідеального» стану Чистого Буття – до нижніх його регіонів. Діяльнісна сфера у такому зрізі виглядає зворотною, «регресивною» і партикулярною – в традиції гностицизму ототожнюючись із прямим виявом космічного «зла» як втрати визначальної духовної цілісності [2, с. 379-383], що в історії XIX-XX ст. констатується і в ключі настання епохи нігілізму як закономірного результату відриву людської свідомості та діяльнісної мотивації від сфери духовних принципів. З одного боку, визнаючи неможливість для жодної культури, народу чи людини бути виключно односторонньою, реалізовуватись лише в одному напрямку, Рене Генон визнає за Сходом і Заходом загальну домінацію двох тенденцій, котрі відповідним чином спрямовують цивілізації Традиції і Сучасності в протилежні сторони: «...Визнання переваги однієї з цих двох тенденцій повинно логічно повести за собою її переважний розвиток за рахунок іншої тенденції...» [1, с. 43]. Базою такого розвитку виступають західні форми інтелектуальності, в найбільшій мірі притаманні добі модерну. Раціональне мислення виступає як глибинне обґрунтування формальної дії: не визнаючи за світом іншої реальності, аніж область емпірики, *ratio* обмежує рамки дійсності і стає інструментом пізнання та перетворення саме цієї обмеженої області, тобто головним фактором діяльності. У «Кризі сучасного світу» це розцінено як

наслідок втрати первісних форм інтелектуальності, її редукції до виключно раціонального начала, що пов'язано зі зростанням наголосу на практичному перетворенню світу: «...Люди Заходу втратили свій інтелект, надмірно розвиваючи схильність до дії, аж до того, що вигадали особливі теорії, котрі ставлять дію вище за все інше...» [1, с. 43-44].

Оскільки не може йти мови про судження нижчого про вище, підпорядкування чистого інтелекту обмеженим формам, які характеризують пізнання в області онтологічної периферії, Рене Генон наголошує, що будь-яке зворотне підпорядкування чистого знання, заснованого на чистому інтелектуальному (*i. e.* духовному) умогляді, діяльнісному аспекту – є спотворенням нормального порядку речей, і така зміна пропорцій, властива тільки західній цивілізації епохи модерну, є виключною у своєму роді, випадаючи з цілісного ансамблю традиційних культур. Для традиціоналізму це означає воцаріння войовничого профанізму, а, отже, віщує остаточний занепад західної цивілізації, її входження в метафізичну «ніч» [3, с. 31] через самоізоляцію від сакрального: «Дія, будучи плинною і тимчасовою модифікацією буття, не може нести в собі самій свій принцип і свою власну причину» [1, с. 45]. Єдиним правильним виходом з «європейського нігілізму» [4, с. 69-72] для Рене Генона є повернення до традиційних цінностей через фундаментальне переосмислення парадигмальних засад західної цивілізації, в протилежному випадку колапс людської ідентичності перед наступом описаної Ернстом Юнгером ери «роботи» [5, с. 151] неunikний. Діяльнісна сфера, перетворена на «річ у собі» та позбавлена вищих орієнтирів, не тільки втрачає абсолютну основу для будь-якого морально-етичного нормування, але й, ставлячись як Молох споживання та утилітаризму, веде до деградації людини, редукції в ній духовних вимірів, котрі єдино і можуть пов'язуватись з істинним смислом людського буття у світі.

1. *Генон Р.* Кризис современного мира / Рене Генон. — М. : Эксмо, 2008. — 784 с.; 2. *Еліаде М.* Мефістофель і андрогін / Мірча Еліаде // Священне і мирське. Міфи, сновидіння і містерії. Мефістофель і андрогін. Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання / Мірча Еліаде. — К. : Основи, 2001. — С. 303-467.; 3. *Хайдеггер М.* Изречение Анаксимандра / Мартин Хайдеггер // Разговор на проселочной дороге. Избранные статьи позднего периода творчества / Мартин Хайдеггер. — М. : Высшая школа, 1991. — С. 28-68; 4. *Хайдеггер М.* Ницше / Мартин Хайдеггер. — СПб : Владимир Даль, 2007. — Т. 2. — 464 с.; 5. *Юнгер Э.* Рабочий. Господство и гештальт / Эрнст Юнгер // Рабочий. Господство и гештальт. Тотальная мобилизация. О боли / Эрнст Юнгер. — СПб : Наука, 2002. — 544 с.